KNOWLEDGE

ikm

INTERNATIONAL JOURNAL

Scientific & Applicative Papers

Vol. 9

2015

INSTITUTE OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

SKOPJE, MACEDONIA

KNOWLEDGE

International Journal Scientific and Applicative papers V9

Editing Board

PhD Vlado Kambovski, PhD Robert Dimitrovski, PhD Predrag Trajković, PhD Maria Kavdanska, PhD Svetlana Trajković, PhD Zivota Radosavljevik, PhD Margarita Koleva, PhD Mile Matijević, PhD Nonka Mateva, PhD Rositsa Chobanova, PhD Aleksandar Nikolovski, PhD Jove Kekenovski, PhD Marija Knezevik, PhD Ilija Nasov, PhD Irina Singaveskaya, PhD Nonka Mateva, PhD Dzulijana Tomovska, PhD Oliver Dimitrijevik, PhD Nedzat Koraljik, PhD Nebojsha Pavlovik, PhD Nikolina Ognenska, PhD Dimitrija Popovski, PhD Lisent Bashkurti, PhD Tome Naumov, PhD Trajce Dojcinovski, PhD Jana Merdzanova, PhD Zoran Srzentic, PhD Nikolai Sashkov Cankov

Preparing and correction: Liljana Pushova, Martina Nedelkovska

Print: GRAFOPROM – Bitola

Editor: IKM – Skopje

For editor
PhD Robert Dimitrovski

KNOWLEDGE

International Journal Scientific and applicative papers V9

ISSN 1857-92

SCIENTIFIC COMMITTEE

President: Academic, Prof. Vlado Kambovski PhD, President of Macedonian Academy of Science and Arts, Skopje (Macedonia)

- Prof. Robert Dimitrovski PhD, Faculty of Management, MIT University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Zivota Radosavljevik PhD, Dean, Faculty FORCUP, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Rosica Cobanova PhD, Bulgarian Academy of Sciences,Sofia (Bulgaria)
- Prof. Ilija Nasov PhD, Research and Development center PLASMA, Skopje (Macedonia)
- Prof. Aleksandar Nikolovski PhD, Director of PhD Institute, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Anita Trajkovska PhD, Rochester University (USA)
- Prof. Milan Radosavljevic PhD, Dean, Faculty of strategic and operational management, Union University, Belgrade (Serbia)
- Prof. Aleksandar Donchev PhD, MIT University, Faculty of law, Skopje (Macedonia)
- Prof. Anka Trajkovska Petkoska PhD, UKLO, Faculty of technology and technical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Predrag Trajkovic PhD, JMPNT, (Serbia)
- Prof. Lidija Tozi PhD, Faculty of Pharmacy, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Bistra Angelovska, Faculty of Medicine, University "Goce Delcev", Shtip (Macedonia)
- Prof. Misho Hristovski PhD, Faculty of Veterinary Medicine, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Jove Kekenovski PhD, Faculty of Tourism, UKLO , Bitola (Macedonia)
- Prof. Sasho Korunoski, Dean, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Cvetko Andreevski, Vise rector, Faculty of Tourism, UKLO, Bitola (Macedonia)
- Prof. Margarita Koleva PhD, Dean, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Maria Kavdanska PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Marija Knezevic PhD, Academic, Banja Luka, (Bosnia and Herzegovina)
- Ljupco Naumovski PhD, Forum for Mobility and Research, Bitola (Macedonia)
- Prof. Oliver Iliev PhD , Faculty of Communication and IT, FON University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Dimitrija Popovski PhD, Faculty of Sport, Ss. Cyril and Methodius University, Skopje (Macedonia)
- Prof. Yuri Doroshenko PhD, Dean, Faculty of Economics and Management, Belgorod (Russian Federation)
- Prof. Sashko Plachkov PhD, Faculty of Pedagogy, University Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Ivan Petkov PhD, Rector, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Vladimir Lazarov PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Tosko Krstev PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Antoanela Hristova PhD, European Polytechnic University, Pernik (Bulgaria)
- Prof. Azra Adjajlic – Dedovic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Aleksandr Korablev, PhD, Dean, Faculty for economy and management, Saint Petrsburg State Forest Technical University, Saint Petrsburg (Russian Federation)
- Prof. Primoz Dolenc, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Doc. Igor Stubelj, PhD, PhD, Faculty of Management, Primorska University, Koper (Slovenia)
- Prof Karl Schopf, PhD, Akademie fur wissenschaftliche forchung und studium, Wien (Austria)

- Prof. Volodymyr Denysyuk, PhD, Dobrov Center for Scientific and Technologogical Potential and History studies at the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine)
- Prof. Laste Spasovski PhD, Vocational and educational center, Skopje, Macedonia
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of law, Kragujevac (Serbia)
- Prof. Dragan Kokovic PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Sasha Kicoshev PhD, University of Novi Sad, Novi Sad (Serbia)
- Prof. Pere Tumbas PhD, Faculty of Economics , University of Novi Sad , Subotica (Serbia)
- Prof. Natalija Kirejenko PhD, Faculty For economic and Business, Institute of Entrepreneurial Activity, Minsk (Belarus)
- Prof Evgenia Penkova-Pantaleeva PhD, UNWE -Sofia (Bulgaria)
- Prof. Nikolina Ognenska PhD, Faculty of Music, SEU - Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Tihomir Domazet PhD, President of the Croatian Institute for Finance and Accounting
- Prof. Stojan Ivanov Ivanov PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgâria)
- Maja Lubenova Cholakova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Daniela Ivanova Popova PhD, Faculty of Public Health and Sport, SWU Neofit Rilski, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Branimir Kampl PhD, Institute SANO, Zagreb (Croatia)
- Prof. Marina Simin PhD, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Miladin Kalinic, College of professional studies in Management and Business Communication, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Helmut Shramke PhD, former Head of the University of Vienna Reform Group (Austria)
- Prof. Ahmad Zakeri PhD, University of Wolver Hampton, (United Kingdom)
- Prof. Tzako Pantaleev PhD, NBUniversity , Sofia (Bulgaria)
- Prof. Lisen Bashkurti PhD, Global Vice President of Sun Moon University (Albania)
- Prof. Baki Koleci PhD , University Hadzi Zeka , (Kosovo)
- Prof. Ivana Jelik PhD, University of Podgorica, Faculty of Law, (MNE)
- Prof. Islam Hasani PhD, Kingston University (Bahrein)
- Prof. Rumen Valcovski PhD, Imunolab Sofia (Bulgaria)
- Prof. Jonko Kunchev PhD, University „Cernorizec Hrabar" - Varna (Bulgaria)
- Prof. Nedjad Korajlic PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Alisabri Sabani PhD, Faculty of criminology and security, Sarajevo (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Jova Ateljevic PhD, Faculty of Economy, University of Banja Luka, (Bosnia & Herzegovina)
- Prof. Branislav Simonovic PhD, Faculty of law University of Kragujevac (Serbia)
- Doc. Tatyana Sobolieva PhD, State Higher Education Establishment Vadiym Getman Kiyev National Economic University, Kiyev (Ukraine)
- Prof. Svetlana Trajkovic PhD, College for professional applied studies, Vranje (Serbia)
- Prof. Suzana Pavlovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Zorka Jugovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dragan Marinkovic PhD, High health – sanitary school for professional studies, Belgrade (Serbia)
- Prof. Dusan Ristic, PhD Emeritus – Faculty of Management, Sremski Karlovci (Serbia)
- Prof. Rumen Stefanov, PhD, Dean, Faculty of public health, Medical University of Plovdiv (Bulgaria)
- Prof. Stojna Ristevska PhD, Dean, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Snezana Stoilova, PhD, High Medicine School, Bitola, (Macedonia)
- Prof. Dzulijana Tomovska, PhD, Dean, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Mitre Stojanovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)

- Prof. Ljupce Kocovski PhD, Faculty of Biotechnical sciences, Bitola (Macedonia)
- Prof. Vasil Zecev PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Nikola Bozkov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Vasil Pehlivanov PhD, College of tourism, Blagoevgrad (Bulgaria)
- Prof. Oliver Dimitrijevic PhD, High medicine school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Erzika Antic PhD, High medicine school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Prof. Jelena Stojanovic PhD, High medicine school for professional studies "Hipokrat", Bujanovac (Serbia)
- Doc. Marija Kostić PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Sandra Živanović PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Snežana Milićević PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Doc. Nebojsa Pavlovic PhD, Faculty of Hotel Management and Tourism, Vrnjačka Banja (Serbia)
- Prof. Kamal Al-Nakib PhD, College of Business Administration Department, Kingdom University (Bahrain)
- Venus Del Rosario, Arab Open University (Philippines)
- Nishad M. Navaz, Kingdom University (India)

Contents

CHANGES AND THE CONCEPT OF LIFELONG LEARNING 13
PROF. LASTE SPASOVSKI PH.D 13
PROF. ROBERT DIMITROVSKI PH.D 13
ELEMENTS AND DIRECTIONS OF PROGRAM QUALITY MANAGEMENT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION 21
PROF. JOVE KEKENOVSKI PH.D 21
ECONOMY AND CHILDREN: SIX WAYS FOR MASTERING ECONOMIC KNOWLEDGE AT PRE-SCHOOL AGE 28
MARIA KAVDANSKA, PHD 28
KNOWLEDGE - CHANGES – KNOWLEDGE 33
PROF. ROBERT DIMITROVSKI PHD 33
EXOGENOUS DETERMINANTS FOR MF DEVELOPMENT IN THE R. OF MACEDONIA (Socio-economic Aspects) 41
NEBOJSA CVETANOVSKI, PH. D 41
CULTURE OF CHANGE FOR SUSTAINABILITY 46
PROF. ROBERT DIMITROVSKI PH.D 46
PROF. LASTE SPASOVSKI PH.D 46
МЕНАЏМЕНТОТ НА ЛАНЕЦОТ НА НАБАВКА ВО ЈАВНИТЕ ЗДРАВСТВЕНИ ИНСТИТУЦИИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 55
IZET ZEQIRI
ARBRESHA FERATI 55
KENAN FERATI 55
CRIMES AGAINST HUMANITY AND INTERNATIONAL LAW 60
PROF. ALEKSANDAR DONCHEV PH.D. 60
Shaban Saliu PhD 60
ПОСТАПКА ЗА СЛЕДЕЊЕ НА КОМУНИКАЦИИТЕ ЗА СЛЕДЕЊЕ И ГОНЕЊЕ НА СТОРИТЕЛИТЕ НА КРИВИЧНИ ДЕЛА 67
ПРОФ. Д-Р ПИВОВАРОВ ВЛАДИМИР 67
MANAGEMENT - PROCESS SUBJECT TO CONSTANT CHANGE 72
EMILIJA PETROVA GORGIEVA PHD 72
SNEZANA MIRASCIEVA PHD 72
IRENA KITANOVA MSC 72
DIMENSIONS OF QUALITY IN TOURISM: A SMALL BUSINESS PERSPECTIVE 77
BRANKO NIKOLOVSKI, PHD 77
TATJANA DIMOSKA, PHD 77
SEARCH FOR VALUES AND TALENT IN ORGANIZATIONS STRIVING TOWARDS A KNOWLEDGE BASED ECONOMY-THE CASE OF REPUBLIC OF MACEDONIA 82
ANGELINA TANEVA-VESHOSKA 82
SLAVICA TRAJKOVSKA 82
LJUBOMIR DRAKULEVSKI 82
ALEKSANDRA JANESKA-ILIEV 82
PHILOSOPHY OF EDUCATION - REFLECTIONS ON HUMAN VALUES AS A FUNDAMENTAL ATTRIBUTE OF THE HUMAN EXISTENCE 88
PROF. DRAGOR ZAREVSKI, PH.D 88
THE RELEVANT FACTORS OF KNOWLEDGE MANAGEMENT IMPLEMENTATION ON THE TELECOMMUNICATION MARKET IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA 93
SANJA NIKOLIC PH.D 93
SRETEN MILADINOSKI PH.D 93
BEGINNINGS AND DEVELOPMENT OF THE TURKISH AND MACEDONIAN CHILDREN'S LITERATURE IN MACEDONIA 98

PROF. MAHMUT CELIK PH.D 98
PROF. VIOLETA DIMOVA PH.D 98
CHALLENGES OF ADOLESCENT LITERATURE TODAY 102
PROF. JOVANKA DENKOVA PH.D 102
PEDAGOGICAL ESSAY TO ACHIEVE COGNITIVE LEVELS IN PREPARATION OF SRTUDENTITE OF EDUCATIONAL PROGRAMS 107
GEORGI IVANOV PH.D 107
ANGELINA KALINOVA PH.D 107
SEMANTICS OF LIFE AND DEATH IN JORDAN RADICKOV'S "WE, THE SPARROWS" 110
PROF. VIOLETA DIMOVA PH.D 110
ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF SOCIAL PROGRAMMING 115
VENELIN TERZIEV, D.SC., PH.D., ENG. 115
EKATERINA ARABSKA 115
APPROACHES FOR DEVELOPMENT POTENTIAL FOR LEARNING IN CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITY 126
PENKA SHAPKOVA- TANEVA PH.D 126
THE ROLE AND IMPORTANCE OF ASSESSING EMPLOYEE PERFORMANCE ON THE SUCCESS OF ORGANIZATIONS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA 131
IRENA ASHTALKOSKA, PHD 131
SAVO ASHTALKOSKI, PHD 131
IMPACT OF THE ACTIVE AND PASSIVE MEASURES IN OVERCOMING UNEMPLOYMENT AMONG YOUNG GRADUATES IN CITY OF SKOPJE 138
PROF. BLAGOJA SPIRKOSKI PH.D 138
DANE JOSIFOVSKI 138
THE PREVENTION OF HIV/AIDS AND RISKY SEXUAL BEHAVIOR AMONG YOUNG PEOPLE – THE ROLE OF THE SCHOOL 143
RUMIANA BUDJEVA, PH.D 143
ISLAMIC RADICALISM AND EU – PREVENTIVE POLICY 149
ZLATKO KESKOVSKI PHD 149
IVICA JOSIFOVIC PHD 149
ISLAM IN GLOBAL, EUROPEAN, AND BALKAN CONTEXTS 153
VESELIN BOSAKOV, PH.D 153
CAPITAL MARKETS DEVELOPMENT AS AN EXOGENOUS DETERMINANT FOR MF DEVELOPMENT IN THE R. OF MACEDONIA 158
NEBOJSA CVETANOVSKI, PH. D 158
THE CHALLENGE OF THE GLOBAL WORLD – FROM PHILOSOPHY OF ANTHROPOCENTRISM TO PHILOSOPHY OF ECOCENTRISM 163
SNEZANA STAVREVA VESELINOVSKA PHD 163
SNEZANA MIRASCIEVA PHD 163
EMILIJA PETROVA GORGEVA PHD 163
EVALUATION OF TRAINING PROGRAMS AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF HUMAN RESOURCES 169
SILVANA JOVCHESKA, PH.D 169
УЧЕЊЕТО И САМОУЧЕЊЕТО КАКО НАСУШНА ПОТРЕБА 171
ПРОФ. Д-Р ВЛАДО ВЕЛКОСКИ 171
ECONOMIC ZONES IN KOSOVO - PERFORMANCE AND ITS ROLE IN THE PROMOTION OF INVESTMENT 175
AGIM DERGUTI PH.D 175
THE IMPACT OF THE POLITICAL RISKS ON THE BUSINESS AND THE EVALUATION FROM THE EXPORT CREDIT AGENCIES 180
PROF. NADA PETRUSHEVA PH.D 180
COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION AND THE COMMON FOREIGN AND SECURITY POLICY 185
IVICA JOSIFOVIC, PH.D 185
ZLATKO KESKOSKI, PH.D 185

KNOWLEDGE AND COMPETENCE AS A BASIC SUBSTRATE OF MERITOCRACY SYSTEM IN STATE AUTHORITIES 191
Dejan Vitanski Ph.D 191
MANAGEMENT CONTROL AS AN EFFECTIVE INSTRUMENT IN IMPELMENTATION OF THE SOCIAL PROGRAM AS A PRODUCT OF SOCIAL PROGRAMMING 196
Venelin Terziev, D.Sc., Ph.D., Eng. 196
Prof. Evgeniy Stoyanov, Ph.D. 196
CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY AND EMPLOYEE SATISFACTION-CASE OF REPUBLIC OF MACEDONIA 208
Gjylnaipe Bexheti Ph.D. 208
MARKET POSITIONING IMPROVEMENT STRATEGIES 213
FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED TOURISM ENTERPRISES 213
Branko Nikolovski,. Prof. PhD 213
Tatjana Dimoska, PhD 213
SOCIAL ACTIVITY OF HUMAN RESOURCES - A BASIS FOR EFFECTIVE SOCIAL POLICY 218
Venelin Terziev, D.Sc., Ph.D., Eng. 218
Prof. Sevdalina Dimitrova, D.Sc., Ph.D. 218
Ekaterina Arabska 218
FOR SCIENTIFIC REFERENCES OF PSYCHOLOGICAL SCIENCE 224
Prof. Miroslav Pendaroski PhD 224
Prof. Sonja Rizoska Jovanovska PhD 224
CASE STUDIES OF FREEDOM AS SELF-ANTITHESIS 229
Marija Emilija Kukubajska, Ph.D 229
THE DUAL IDENTETY OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP: HOW MARKET ORIENTATION INFLUENCES THE SOCIAL MISSION 234
Goran Golubovski, PhD 234
SOCIOLOGICAL RESEARCH IN THE NEW MILLENNIUM 238
Prof. Gorgi Tonovski PhD 238
Prof. Temelko Risteski PhD 238
THE ELDERLY AND THEIR PROPENSITY TO EMPLOYMENT IN THE CONTEXT OF KNOWLEDGE AND LIFELONG LEARNING 244
Kamelia Petkova, PhD 244
NAMING SOFTWARE PRODUCTS FOR INSTITUTIONAL MARKETS 249
Prof. Ninko Kostovski, PhD 249
INNOVATING IN A TOURISM CONTEXT: OPERATIONAL LEVEL CHALLENGES 254
Branko Nikolovski, PhD 254
Tatjana Dimoska, PhD 254
THE IMPORTANCE OF RENE DESCARTES TO PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY 259
Tony Naunovski PhD 259
Vesna Blazhevska MSc 259
PSYCHOLOGIST BETWEEN A KNOWLEDGE AND A HUMANITY 264
Prof. Miroslav Pendaroski, PhD 264
Prof. Sonja Rizoska Jovanovska, PhD 264
CONTENTS OF LEADERSHIP AND LEADER FUNCTIONS IN A CONTEMPORARY BUSINESS CONDITIONS 268
Ph.D Marko Janković 268
Ph.D Vance Bojkov 268
MSc. Maja Randjelovic 268
ENVIRONMENTAL POLICY OF OIL COMPANIES 272
M.Sc. Milan Veselinović 272
Ph.D Marko Janković 272
M.Sc. Dejan Dimitrijević 272
DEPENDENCIES BETWEEN SOCIAL PROGRAMMING AS A BASIS OF REGULATING SOCIAL DEVELOPMENT AND THE CONCEPT OF CONTROLLING 277

Venelin Terziev, D.Sc., Ph.D., Eng. 277
Prof. Evgeniy Stoyanov, Ph.D. 277
DEVELOPMENT OF A RESOURCE CENTER TO SUPPORT THE SENIOR CITIZENS IN THE CITY OF ROUSSE, BULGARIA 294
Prof. Todorka Stefanova 294
Rumyana Radkova 294
Nikola Subev PhD 294
E-PORTFOLIO FOR CAREER DEVELOPMENT IN TECHNOLOGICAL EDUCATION .. 297
PhD Emilia Tosheva 297
MODELS OF BANKINSURANCE 299
AS A DISTRIBUTION CHANNEL IN INSURANCE INDUSTRY 299
Stevcho Mecheski, PhD 299
Irina Joldeska, Msc 299
DEVELOPMENT OF INTERPRETATION OF DEPENDANCE BETWEEN THE DIMENSIONS OF HUMAN BEINGS WITH OBJECTS AND SPACE SURROUNDING 304
Prof. Vangel Dunovski Ph.D 304
FACTOR STRUCTURE OF TECHNICAL AND TACTICAL ACTIONS OF THE BRASIL WINNING NATIONAL TEAM AT THE WORLD CHAMPIONSHIP IN FUTSAL, THAILAND 2012 309
Prof. Aleksandar Popovski, PhD 309
Goran Kirov Msc 309
NONVERBAL COMMUNICATION IN SPORT 314
Maria Vakrilova Becheva PhD, Radoslava Katzarska, Nina Belcheva, Penka Kruchkova, Gergana Pavlova 314
SUSTAINABLE FEATURES OF BUILDING MATERIALS OF TRADITIONAL OHRID HOUSE 318
Radmila Tomovska Msc 318
Enis Jakupi PhD 318
RECESIONI DHE VËSHTIRSITË NË EKONOMINË GLOBALE 322
Prof. Baki Koleci PhD 322
Violeta Koleci PhD 322
Msc. Redon Koleci 322
USE OF THE FIBRINOLYSIS (STREPTOKINASE) ON LYSES OF THE MOBILE THROMBUS OF THE RIGHT ATRIUM. CASE REPORT 327
Dr.Fatmir Ferati 327
Dr.Anida Ferati 327
FREE MOVEMENT AND MOBILITY OF PUBLIC SERVANTS WITHIN THE EU 331
Dejan Vitanski PhD 331
Goce Veleski 331
MODERN MANAGEMENT STRATEGIES FOR SCHOOLS 336
Rumyana Gyoreva PhD 336
THE TRAINING OF MEDICAL WORKERS IN ORDER TO PROVIDE SAFE HANDLING AND WASTE DISPOSAL 341
Mr Oliver Dimitrijević 341
Mr Miodrag Šmelcerović 341
Master Marijana Šmelcerović 341
Master Jelena Mitić 341
LIFELONG LEARNING 344
AND THE ROLE OF THE UNIVERSITIES 344
Liljana Pushova, Msc 344
PERSPECTIVES ON SPILLOVER EFFECTS TO CHINESE INDUSTRIES FROM FDI 349
M.Sc. Daniela Cvetanovska 349
EUROPEAN MONETARY UNION AND OPTIMAL CURRENCY AREA 355
Novak Lucic, Msc 355
ТРОШОЦИТЕ ВО ФУНКЦИЈА НА ЕКОНОМСКАТА ЕФИКАСНОСТ 365

М-Р СЛОБОДАНКА КОЖУХАРОВА 365
ТОДОР КОЖУХАРОВ 365
ECONOMIC CRIMINALITY 369
MSC PAKIZATUFEKDJI 369
HEALTH SYSTEM MANAGEMENT 373
MARIJA AVRAMOSKA MSC 373
LEADERSHIP COMPETENCIES AS A FACTOR FOR IMPROVING EMPLOYEES PERFORMANCE 376
LAZAR MIGULOVSKI MSC 376
TEACHER'S ROLE IN HYBRID INSTRUCTION 379
ANKAVESELINOVA, MA 379
NEVENARISTOVA, MSC 379
CREATION OF AN INTERACTIVE LEARNING ENVIRONMENT INTO THE TECHNOLOGY EDUCATION 383
ELITSA MOZURSKA, MSC 383
FUNCTIONAL INTERACTION IN CITIZEN'S ELATION–INSTITUCIONS – DIGITAL COMMUNICATION CHALLENGE 387
MSC LULZIM SHABANI 387
СИСТЕМОТ НА НАЦИОНАЛНИ СМЕТКИ И СМЕТКОВОДСТВОТО 392
М-Р СЛОБОДАНКА КОЖУХАРОВА 392
ТОДОР КОЖУХАРОВ 392
THE KEY ROLE OF EDUCATION AND ENTREPRENEURSHIP IN THE EUROPE 2020 STRATEGY – THE CASE OF REPUBLIC OF MACEDONIA 398
LILJANA PUSHOVA MSC 398
DEJAN DIMITRIJEVIC MSC 398
CORPORATE AND RISK MANAGEMENT 404
MAJA PEHCEVSKA MSC 404
IMPACT OF FUNDS FOR PUBLIC INFORMATION 408
MA- KUJTIM KASAMI 408
STORY INTERPRETATION AND ITS INFLUENCE TO CHILD IN EARLY SCHOOL 413
ASS.M-R IRENA KITANOVA 413
THE ORGANIZATIONAL CULTURE AS A KEY ELEMENT 416
FOR SUCCESSFUL KNOWLEDGE MANAGEMENT 416
LILJANA PUSHOVA, MSC 416
ENTREPENURIAL SCHOOL MANAGEMENT- CHALENGES AND DILEMAS 421
MSC ANDRIJANA MIGULOVSKA 421
PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS AND OTHER REAL RIGHTS IN ACCORDANCE WITH THE LAWS OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA WITH SPECIAL EMPHASIS ON OWNERSHIP LAWSUIT FOR RETURN OF THE ITEM AND LAWSUIT THE PRESUMED OWNER 424
LAZE JAKIMOSKI MSC. 424
LILJANA JONOSKI MSC. 424
TERM LITERARITY AND ESTRANGEMENT IN THE PROCESS OF TRANSLATION 427
VESNA MILEVSKA MSC 427
ПРИМЕНА НА ПОПОВИ КАРТИ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК – ПИСАТЕЛОТ ЏАНИ РОДАРИ КАКО МЕТОДИЧАР 431
РИСТЕВСКИ РОБЕРТ 431
IMPACT OF ELECTRONIC GOVERANCE TO FIGHT CORRUPTION 435
MSC LULZIM SHABANI 435
VALIDATION OF KNOWLEDGE, SKILLS AND COMPETENCIES IN BULGARIA WITHIN THE PROJECT PROJECT "NEW OPPORTUNITY FOR MY FUTURE" 440
BORYANA DIMITROVA MSC 440
THE PRINCIPLES AND STATISTICAL METHODS FOR THE EVALUATION OF MATHEMATICAL KNOWLEDGE, ILLUSTRATED BY THE EXAMPLE OF SENIOR GRADES OF ELEMENTARY SCHOOL STARI GRAD, BELGRADE 444

MSC ALEKSANDRA PENJISEVIC 444
INTEGRATION OF THE COGNITIVE AND COMMUNICATIVE ASPECT IN DEVELOPING THE SKILL OF READING IN THE ENGLISH LANGUAGE 449
MARIJA DULEVSKA MSC 449
MENTORSHIP IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT 452
SINOLICHKA SABOTKOVSKA 452
JASMINKA MIRCHESKA 452
QUALITY EDUCATION 456
KAROLINA NIKOLOSKA MSC 456
BILJANA ANGELEVSKA 456
EDUCATION FOR THE FUTURE 460
KUKUNOSKI ANA 460
NAUMOSKA KATERINA 460
KRNCHESKA SOFIJA 460
TROMPESKA BILJANA 460
BUDGET MANAGEMENT IN PRIMARY SCHOOLS 463
TONI DIMOV MSC 463
MARINA STOJCEVSKA 463
POSITIVE SCHOOL CLIMATE AND EFFECTIVE SCHOOL TEAMS AS BASIS FOR PROJECT BASED LEARNING 468
LILJANA KOSTOVSKA 468
SLAVJANKA HRISTOVA 468
ZORICA DINEVSKA, MSC, ... 468
CHARACTERISTICS AND STRATEGIES OF A GOOD MENTOR 471
RISTEVSKI ROBERT 471
SPEECH DEVELOPMENT IN CHILDREN WITH VISIBLE DAMAGE 476
ANDRIJANA SHOKLAROVSKA 476
LIDIJA SUNDA SOKLAROVSKA 476
OLIVERA ILIEVSKA 476
SLAVICA KOSTEVSKA 476
FEEDBACK FROM VISITED TEACHING LESSON IN FUNCTION TO MOTIVATE THE TEACHERS 482
ANETA NIKOLOVSKA 482
DUNAVKA KOSTREVSKA 482
NIKOLCE CIUNOVSKI 482
ALEKSANDAR SEKIRSKI 482
IMPLEMENTAION OF PUBLIC RELATIONS EFFECTIVE STRATEGIES REGARDING THE CREATION OF BUSINESS POLICY IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS 484
EMILIJA ANGELOVA 484
INFORMAL LANGUAGE USE WHILE CHATTING VIA THE SOCIAL NETWORK FACEBOOK 487
JANA STANOESKA 487
.THE ECONOMIC CRIME IN REPUBLIC OF MACEDONIA IN THE TRANSITION 491
MARTINA NEDELKOVSKA 491
DEJAN DIMITRIJEVIĆ MSC 491
OBTAINING ALUM RECYCLING WASTE WHICH CONTAIN ALUMINIUM 494
FILIP JOVANOVSKI 494
PROF. BLAGICA CEKOVA PHD 494
VIKTORIJA BEZHOVSKA 494
SOME CHARACTERISTICS OF THE POLITICAL SYSTEM OF REPUBLIC OF SERBIA497
MARTIN NEDELKOVSKI 497
IMPORTANCE OF FOOD IN RELATION TO BLOOD CHOLESTEROL 503
TRIFUNOVA LJUBICA 503
ANTIBACTERIAL CREAM FOR TREATMANT OF ACNE 508
VIKTORIJA BEZHOVSKA 508

Prof. Blagica Cekova PhD 508
Filip Jovanovski 508
USAGE OF UNIDROIT PRINCIPLES ON INTERNATIONAL TRADE CONTRACTS........ 513
Dimitar Cekov 513
BUILDING CONFIDENCE IN DISPERSED MULTI-FUNCTIONAL 517
TELECOMMUNICATIONS TEAMS.. 517
Baleski Nikola 517
HAZARD GAMES.. 522
Aneta Poposka 522
ALCOHOLISM.. 527
Dijana Dejanoska 527
KNOWLEDGE MANAGEMENT IN THE PHYSICAL SECURITY OF FACILITIES.......... 529
Trajkovska Daniela 529

CHALLENGES OF ADOLESCENT LITERATURE TODAY

Prof. Jovanka Denkova Ph.D

Goce Delcev University – Stip, Republic of Macedonia jovanka.denkova@ugd.edu.mk

Abstract: This paper reviews the issue of adolescent literature. However, when someone mentions "youth literature", the following questions are immediately asked: what is children literature, what is youth literature, is there a hybrid genre as a children and youth literature or should these genres be distinguished according to some characteristics, what is the difference between them, is there any difference, if the name refers to the age difference of the literature consumers, then what is/are the boundaries etc…? Firstly, it seems that the age group regarding this literature should be defined. A lot of theoreticians have written about this, but it seems that consensus has not been reached considering this issue. There are always pros and cons. For this purpose, the author of the paper pays attention to researches from numerous eminent names, theoreticians of children and youth literature. There have been a lot of debates regarding this issue as well, such as whether there is a standardized genre or category which encompasses many genres, how is it defined, which are its characteristics, whether the literal or pedagogical value is dominant etc. These debates may have hindered the development of youth literature in the past; however, the increasing number of popular youth novels indicates the fact that the youth literature has still an opportunity for improvement.

Key words: adolescent literature, young adult literature.

ПРЕДИЗВИЦИТЕ НА АДОЛЕСЦЕНТСКАТА ЛИТЕРАТУРА ДЕНЕС

Проф. д-р Јованка Денкова

Универзитет „Гоце Делчев"– Штип, Република Македонија jovanka.denkova@ugd.edu.mk

Резиме: Во овој труд се разгледува прашањето за адолесцентската литература. Инаку, кога некој ќе ни спомне „книжевност за млади", веднаш се поставуваат прашања од типот: што е книжевност за деца, а што книжевност за млади, дали постои некој хибриден жанр како книжевност за деца и млади, или треба да се разграничат според некои карактеристики, која е разликата меѓу нив, дали воопшто постои разлика, ако називот се однесува на возрасната разлика на консументите на оваа литература, тогаш која/кои се границите, итн...? Се чини дека најпрвин, треба да се утврди на која возрасна група се однесува оваа литература. Многумина теоретичари пишувале за ова, и се чини дека нема консензус по ова прашање. Секогаш постојат аргументи и контра-аргументи. За таа цел, авторот на трудот се осврнува кон искажувања на бројни еминентни имиња, теоретичари на книжевноста за деца и млади. Имало, и ќе има многу дебати околу тоа, дали се работи за стандардизиран жанр или категорија која опфаќа повеќе жанрови, како да се дефинира, кои се нејзините одлики, дали кај неа преовладува литературната или педагошката вредност, итн. Овие дебати можеби го попречуваа развојот на книжевноста за млади во

минатото, меѓутоа сè поголемиот број на популарни романи за млади, укажува на фактот дека книжевноста за млади сè уште има шанса за напредок.

Клучни зборови: адолесцентска литература, литература за млади.

1. ВОВЕД

„*Маргарита имаше крупни црни очи. Во нив беше преместено сето езеро, и сонцето, и летувалиштето, и...Што се случува со мене, како да сум маѓепсан*?

(„Втората смена“ од Велко Неделковски)

Ако некој ни спомне „книжевност за млади“, веднаш се поставуваат прашања од типот: што е книжевност за деца, а што книжевност за млади, дали постои некој хибриден жанр како книжевност за деца и млади, или треба да се разграничат според некои карактеристики, која е разликата меѓу нив, дали воопшто постои разлика, ако називот се однесува на возрасната разлика на консументите на оваа литература, тогаш која/кои се границите, итн...?

Факт е дека во современата македонска книжевност за деца, не постојат многу автори кои пишуваат за овие читатели. Сепак, во последно време се настојува да се пробијат имињата на автори од помладата, а поретко од постарата генерација кои пишуваат за проблемите на современите адолесценти.

2. ДЕФИНИРАЊЕ НА ЖАНРОТ

Се чини дека најпрвин, треба да се утврди на која возрасна група се однесува оваа литература. Многумина теоретичари пишувале за ова, и се чини дека нема консензус по ова прашање. Секогаш постојат аргументи и контра-аргументи. Сепак, најголемиот број од нив, меѓу кои и Стрикленд се согласуваат околу тврдењето дека терминот „млади“ е кованица која е употребена од Young Adult Library Services Association во текот на шеесетите години од дваесеттиот век, за со него да се опфати литературата посветена на младите на возраст од 12-18 години .[1]

Книжевноста за млади (англ.young adult literature, скратено YAL), е жанр кој во втората половина на дваесеттиот век произлегува од книжевноста за деца, со кој ја дели дидактичката намена, но и проблемот за поблиско одредување на поимот.[2] При ова, се истакнува фактот дека и кај теоретичарите на книжевноста постои дилема во однос на категоризацијата на книжевноста за млади. Така, Alice Trupe во Thematic Guide to Young Adult Literature, укажува дека тоа е и суштинскиот проблем, кој се поврзува со значењето на терминот „адолесцент“.[3] И во однос на поблиското одредување на терминот адолесцент, во науката за литературата постојат различни мислења, кои пред сè, се поврзани со возраста на консументите на оваа литература, па дури и со нивната полова или национална припадност (постојат мислења за постоење на книжевност за момчиња, книжевност за девојчиња, книги за млади со расни или малцински контекст, итн.).[4] Според Розенберг, популарните романи посветени на младите, сè повеќе се застапени на листите за читање во училиштата, а за тоа постои причина. Книжевноста за млади е важна,

---

[1] Преземено од Jacinta Yanders, Seeking infinity: Exploring the meaning and potential of young adult literature, ProQuest LLC, 2014 https://www.academia.edu/8365036/Seeking_Infinity_Exploring_the_Meaning_and_Potential_of_Young_Adult_Literature 01.03.2015 (

[2] Danijela Lj. Petković, Književnost za mlade, adolescencija, fantastika i (subverzivna) didaktika: nekoliko primera, Philologia mediana, 6, 2014, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, str.313

[3]Alice Trupe, Thematic Guide to Young Adult Literature, Greenwood Pub Group, 2006 (prezemeno od Danijela Lj. Petković, Književnost za mlade, adolescencija, fantastika i (subverzivna) didaktika: nekoliko primera).

[4] Penina Rosenberg, The Coming of age of Young Adult Literature: Adollescence, Culture and narrative, https://www.academia.edu/5833024/The_Coming-of-Age_of_Young_Adult_Literature_Adolescence_Culture_and_Narrative, 1.03.2015

не само затоа што е со забавен карактер или затоа што е лесна за читање, туку и затоа што им помага на младите полесно да го поминат хаосот на адолесценцијата. Таа ги отсликува нивните искуства и им помага да го пронајдат својот сопствен идентитет.

Воспоставувањето на личниот идентитет претставува најделикатен процес во периодот на растење. Раниот адолесцентски период го карактеризираат внатрешни конфликти, несигурност, стрес и дезориентираност, но и зголемена самосвест. Гледано во целина, комбинацијата на когнитивните, социјалните и психичките проблеми ја прави адолесценцијата критичен период за соочување на поединецот со промените во сопствената личност (Brinthaupt, Lipka 2001:1).[5] Затоа, според Опачиќ, прозата наменета за оваа возраст се занимава токму со противречностите кои произлегуваат од односот меѓу недораснатиот јунак и светот околу него.[6]

Книжевноста за млади долго време имала тешкотии во однос на поставувањето на солидна основа во светот на литературата. Имало, и ќе има многу дебати околу тоа, дали се работи за стандардизиран жанр или категорија која опфаќа повеќе жанрови, како да се дефинира, кои се нејзините одлики, дали кај неа преовладува литературната или педагошката вредност, итн. Овие дебати можеби го попречуваа развојот на книжевноста за млади во минатото, меѓутоа сѐ поголемиот број на популарни романи за млади, укажува на фактот дека книжевноста за млади сѐ уште има шанса за напредок.[7]

Во однос на дефинирањето на книжевноста за млади Мекарти (McCarthy) укажува на тоа дека „не е сигурен дека постои некаква "техничка" дефиниција на истата, туку во основа се работи за литература која се наоѓа меѓу книжевноста за деца и книжевноста за возрасни, која понатаму може да се подели на истите жанрови како и книжевноста за возрасни – романса, паранормално, мистерија, хорор, фикција, со што тој книжевноста за млади не ја разгледува како засебен жанр, туку како категорија која ја сочинуваат текстови кои припаѓаат на различни жанрови, како и сите останати книги“ (cit.op.Doll, “What does young adult mean”).[8]

Brodie, пак, воведува нова дистинкција, во зависност од консументите на литературата, и при тоа, тој потенцира дека книгите за мали деца се разликуваат од книгите за основно образование, кои се разликуваат од книгите за средношколците, а тие, пак, се разликуваат од книгите за возрасните читатели.[9]

Од друга страна, постојат автори како Carlsen, кои акцентот го ставаат на протагонистите и нивното доживување на светот, како и лицето во која е предадена нарацијата. Притоа, Carlsen смета дека во книжевноста за млади, клучен момент е тоа што главни протагонисти се адолесцентите кои најчесто се исправени пред некој проблем и раскажувањето е во прво лице (јас-форма), затоа што на тој начин читателот-адолесцент најдобро може да се поврзе со ликот/протагонист (цит. во VanderStaay, 48).[10] Crowe пак, иако истакнува дека адолесцентите можат да читаат и читаат различни видови текстови, сепак ја редуцира дефиницијата за книжевност за млади на текстови кои се напишани, наменети и читани од младите адолесценти.[11]

Факт е дека постојат голем број на книги кои првично и не биле напишани за младите, а потоа станале бестселери меѓу нив. Токму тој став, како и многу други автори, го подржува и Изабел Холанд, која се противи на категоризацијата на книжевноста за млади според возраста, затоа што тоа го смета како еден

---

[5] Преземено од Зорана Опачић, Проблематизовани идентитет у роману „Будале и смарачи“ Улфа Старка, Детињство, 2, 2011, Нови Сад, 18.
[6] Зорана Опачић, Проблематизовани идентитет у роману „Будале и смарачи“ Улфа Старка, Детињство, 2, 2011, Нови Сад, 18.
[7] Jacinta Yanders, Seeking infinity: Exploring the meaning and potential of young adult literature, ProQuest LLC, 2014, p.7 https://www.academia.edu/8365036/Seeking_Infinity_Exploring_the_Meaning_and_Potential_of_Young_Adult_Literature 01.03.2015
[8] Jen Doll, What does young adult mean, The Wire, The Atlantic Monthly Group, 2 March 2015.
[9] Deborah Brodie, Speaking From The Editor’s perspective: Who’s It For?, Journal Of Children’s literature, 30.2, 2004, 37-43, 3 March 2015.
[10] VanderStaay, S. , Young-Adult Literature: A Writer Strikes The Genre, English Journal, 81.4, 1992, 48, 3 March 2015.
[11] Chris Crowe, The problem With YA Literature, English Journal, 90.3, 2001, 146-150, 3 March 2015.

вид на притисок врз младиот човек со кој му се кажува "кој е" или "што е? Овде Холанд го поставува и прашањето за тоа, што ќе се случи доколку младиот човек прочита некоја книга која му била наметната дека е за неговата возраст, а тој востанови дека не може да се пронајде во неа, или пак таа книга не може да ја поврзе со своето искуство?[12] И, на крај, се разбира, има и автори кои сметаат дека книжевноста за млади воопшто не треба да се дели од таа за возрасните, затоа што во денешно време, таа сѐ повеќе обработува широк спектар на теми и проблеми со кои се соочуваат адолесцентите, исто како и возрасните.

И покрај обемниот број на дефиниции кои постојат, се чини дека на ова прашање нема дефинитивен и конечен одговор. Stephens искажува и субјективен став за определбата „млади“ дека таа треба да се однесува на проблемите со кои се соочуваат младите на патот кон барањето на нивниот сопствен идентитет.[13] Токму и Розенблат го фокусира своето внимание врз адолесцентот како читател на овој литературен жанр, поврзувајќи го тоа со потребата на читателот да се внесе во туѓото искуство, да ја почувствува убавината и интензитетот на она што го нуди светот. Сето тоа, Розенблат го поврзува со човековата потреба да се поврзе и идентификува. Токму овде таа ја гледа позитивната страна на адолесцентската книжевност, односно истражувањето на туѓите искуства низ литературата, може директно да помогне во еманципацијата и градењето на самодовербата. Поврзувањето со сличните искуства може да помогне адолесцентот-читател да се чувствува помалку осамен или да му служи како водич, или да му послужи како водич низ неговите сопствени искуства, како и да се istражат меѓучовечките односи, прашања поврзани со моралот или општествени очекувања. [14] Авторот Мајкл Карт го потенцира терапевтското влијание кое го има оваа литература кај адолесцентите, бидејќи таму тие читаат за низа проблеми со кои и самите се соочуваат низ средното образование, одредени семејни конфликти, прашања поврзани со нивниот идентитет, прашања поврзани со насилство, како и прашања поврзани со одредени ментални проблеми.[15]

3. ЗАЧЕТОЦИТЕ НА МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦА И МЛАДИ

Ако погледнеме station наназад во аналите на македонската литературна историја и се обидеме да ги пронајдеме првите дела кои се посветени на младите, може да се заклучи дека тоа би биле драмските обиди на Јордан Хаџи Константинов Џинот во кои преовладува неговата дидактичко-педагошка функција. „Во нив тој педагогизира, морализира, подучува и критикува. Во првата дијалошка сцена „Разговор или прави човек. Јавление едно“, Џинот преку зборовите упатени до учениците зборува за влијанијата кои врз човекот ги имаат пороците, блудот, лошотилакот, пијанството, мрзливоста, суеверието и за големото значење на добрината, праведноста кои водат кон среќата на секој човек. Во дијалошката сцена „Басна“, преку лагите на двајца денгупци и нивните случки, Џинот ги поучува учениците „да се вардат од лагата, зашто таа е големо зло“.[16] Но, ако размислиме дали овие дијалошки сцени ги задоволуваат критериумите за да можат да се категоризираат во книжевноста за млади, ќе се види дека тие всушност и не ги исполнуваат тие критериуми, зашто едно од основните начела во книжевноста за млади е главниот лик/ликови да бидат адолесценти, раскажувањето да биде во прво лице, во делото да се третираат прашања кои ги засегаат младите, итн. Вистината е дека, овие драмски сцени на Џинот, колку и да биле наменети за учениците (децата/младите), нивната порака истовремено била упатена и до возрасните, односно на децата и младите се гледало како на возрасни. Во секој случај, како што се кажа и претходно, тоа се зачетоците на македонската книжевност за деца и млади каде

---

[12] Isabelle Holand, What Is a Young Adult Literature?, Young Adult Literature: Background and Criticism, Chicago, American Library Association, 1980, p.33-40.
[13] Jonathan Stephens, Young Adult: A book By Any Other Name…: Defining The Genre, Alan Review, 35.1, 34-42, 2007.
[14] Според Abbey J.Fox, Girls coming of age: possibilites and potentials within young adult literature, 6, 2010, College of liberal Arts & Social Sciences Theses and dissertations, DePaul University, p.8, 45.(Louise Rozenblatt, Literature as Exploration, New York, NY, D., Appleton Century Company, 1938)
[15] Michael Cart, Young Adult Literature: From Romance to Realism, 2nd ed., Chicago, Harper Collins Publishers, 2010, p.275 (Prezemeno od Emily Colletti, Young Adult Literature "Catching Fire:" Classroom Implications for Secondary Schools, Eastern Michigan University, 2014, p.30.)
[16] Јованка Стојановска-Друговац, Бајка на животот, Култура, Скопје, 2000, стр.26-27.

Џинот од позиција на учител/педагог ги воспитува децата и младите генерации. Оттука, и не е погрешно да се рече дека генезата на македонската книжевност за млади е во драмските сцени на Џинот.

4. **СОВРЕМЕНИ СОСТОЈБИ**

Што се однесува до современата македонска книжевност за деца, како автори кои се занимаваат претежно со пишување литература наменета за адолесцентите, се издвојуваат имињата на Глигор Поповски („Бојан"), Борис Бојаџиски, Славко Јаневски („Улица"), Видое Подгорец („Белото циганче"), Јован Стрезовски („Синови") и други кои припаѓаат на првата повоена генерација македонски автори. Тука се и делата на Оливера Николова- „Мојот звук", Томе Арсовски, Весна Ацевска, Велко Неделковски и многу други.

На пример, во романот „Бојан", главниот протагонист се бори да се сочува себеси и стадото кои му се доверени во суровите услови на планината и така да си докаже себеси, но и на своите најблиски дека е дораснат на тоа искушение. Оваа книга кај младите читатели/адолесценти, со својата порака, може да влијае само во позитивна смисла

Во „Улица", групата млади момчиња, чие главно пребивалиште е улицата, го бараат своето место. Главниот јунак, Јане не може да се пронајде и да најде заеднички збор со никој во семејството, зашто таму владеело сивило и монотонија. Преку описот на само еден ден, тој го опишува целото свое детство каде сите останати денови биле идентични едни на други. Сиви и досадни. Ништо не се случувало и како да застанало самото време. Тоа нему не му се допаѓа сака нешто повеќе, не прифаќа монотонија. И тој опишан ден во самиот роман тој го доживува многу лошо, бидејќи и покрај присуството на дел од неговите домашни тој бил игнориран, никој ништо не му зборувал и само се сопнувале од него. Тој едноставно се чувствува невидлив, незабележлив, исто како да не постои и тоа не му се допаѓа. Затоа тој има само уште две можности каде што може да се докаже, а тоа се училиштето и улицата. На него преостанува да реши за што ќе се определи. Значи неговото незадоволство и желбата за нешто ново и поинакво го тера постојано да истражува сѐ додека не го пронајде она вистинското. Во наредната фаза тој смета дека спас може да најде во училиштето. Во продолжение е опишано и училиштето кое е претставено како многу здодевно, а професорите во него се анегдотски па дури и карикатурно прикажани и опишани, бидејќи сите се здодевни, бавни, неинтересни, а во исто време премногу строги. Тој чувствува дека се недопирливи. Не може да очекува од нив одреден совет. Тој дури одредени професори по одредени предмети ги исмејува и се чувствува разочарано бидејќи и ова место е непогодно за изградување на неговата личност. Значи преостанува само улицата. Тука дефилираат само негативни ликови кои се на работ на егзистенцијата, злото и на ужасното. Јане влегува во неколку опишани мрачни случки заедно со уличната банда, но и тогаш сфаќа дека за него приоритет е книгата. Тоа е неговото главно орудие. Желбата да доживее нешто несекојдневно е неговиот единствен мотив за ваквиот живот и не е социјално обусловен(за разлика од другите ликови). При учеството во акциите, тој постојано е свесен за границата меѓу доброто и злото. Тој по извршеното дело секогаш се чувствува лошо, изиграно, наместено и наместо исполнето и авантуристички како што очекува на почетокот, тој е разочаран. Тој се кали на улицата, но никогаш вистински не ѝ припаѓа. На крај, сфаќа дека тоа не е неговиот простор за живот и затоа го напушта. По сѐ изгледа, Јане осознава некои работи и созрева, а со тоа изградува и свој идентитет.

Во „Белото Циганче" Таруно Мулон, како бебе, одеднаш е искорнат од средината која ја познавал како своја, и фрлен во нова средина. Долго време ја чувствувал таа средина како своја, сѐ додека не почине неговиот заштитник-Баба Мулон. Така, се наоѓа како на беспаќе, и не се чувствува припадник на ниту една средина, па како во митските приказни, започнува една своја одисеја, и потрага по сопствениот идентитет, кој, за среќа, на крај го открива.

И романот романот „Бубреже" од Ката Мисиркова-Руменова третира современи социо-општествени, културни и морални прашања од денешницата, а кои се реперкуираат врз современото семејство, предизвикувајќи губење на работа, беспарица, штрајкови, разводи, дрога итн. Главниот лик, девојката Елена никаде не може да го најде својот мир, ни дома, ни во врската со Војдан. Единствено место каде се чувствува како своја и далеку од сѐ, е тениското игралиште на кое младите се дружат и рекреираат. Третирајќи вакви современи теми, авторот ги пласира предупредувачките тонови до општеството за

правецот во кој се движи развојот на младата личност, препуштена на денгубење, а единствен спас од тоа е активноста, спортот.

Она што го издвојува творештвото на Горјан Петревски од творештвото на останатите современи македонски автори за млади, е неговата преокупираност со животот на младите, адолесцентите. Овде се опфатени неколку романи од споменатиот автор, кои зборуваат за животот на младите во урбаните средини, се внурнуваат во психолошките лавиринти на адолесцентите и сето тоа преку еден современ дијалог, обоен со младешки жаргон, чиј хумор доминира над драматичните дилеми и порази со својата младешка виталност. Книгите што ги пишува Горјан Петревски се всушност книги кои се занимаваат со животот воопшто, зашто темите на преокупација на овој ретко надарен автор, се мотиви од секојдневието на младите, но секогаш во спрега на возрасните. На крајот од краиштата, тоа е и животот во кој мостот меѓу младите и возрасните е заеднички и неизбежен. Токму затоа книгите на Горјан Петревски ѝ се допаѓаат не само на младата, туку и на возрасната читателска публика.

Без да навлегуваме во подетална анализа на современата состојба на македонската адолесцентска литература, слободно може да се каже дека македонските автори сè повеќе и обрнуваат внимание на адолесцентската литература, третирајќи современи теми и со еден посовремен, активен однос пристапуваат кон проблемите на младите.

5. ЛИТЕРАТУРА

[1] J.Fox, Girls coming of age: possibilites and potentials within young adult literature, 6, 2010, College of liberal Arts & Social Sciences Theses and dissertations, DePaul University, p.8, 45. (Louise Rozenblatt, Literature as Exploration, New York, NY, D., Appleton Century Company, 1938)

[2] Trupe, Thematic Guide to Young Adult Literature, Greenwood Pub Group, 2006 (prezemeno od Danijela Lj. Petković, Književnost za mlade, adolescencija, fantastika i (subverzivna) didaktika: nekoliko primera).

[3] Crowe, The problem With YA Literature, English Journal, 90.3, 2001, 146-150, 3 March 2015.

[4] Brodie, Speaking From The Editor’s perspective: Who’s It For?, Journal Of Children’s literature, 30.2, 2004, 37-43, 3 March 2015.

[5] Lj. Petković, Književnost za mlade, adolescencija, fantastika i (subverzivna) didaktika: nekoliko primera, Philologia mediana, 6, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, p.313, 2014.

[6] Holand, What Is a Young Adult Literature?, Young Adult Literature: Background and Criticism, Chicago, American Library Association, 1980, p.33-40.

[7] J. Doll, What does young adult mean, The Wire, The Atlantic Monthly Group, 2 March 2015.

[8] J. Stephens, Young Adult: A book By Any Other Name…: Defining The Genre, Alan Review, 35.1, 34-42, 2007.

[9] J. Yanders, Seeking infinity: Exploring the meaning and potential of young adult literature, ProQuest LLC, 2014 https://www.academia.edu/8365036/Seeking_Infinity_Exploring_the_Meaning_and_Potential_of_Young_Adult_Literature 01.03.2015

[10] M. Cart, Young Adult Literature: From Romance to Realism, 2nd ed., Chicago, Harper Collins Publishers, 2010, p.275 (Prezemeno od Emily Colletti, Young Adult Literature "Catching Fire:" Classroom Implications for Secondary Schools, Eastern Michigan University, 2014, p.30.)

[11] P. Rosenberg, The Coming of age of Young Adult Literature: Adollescence, Culture and narrative, https://www.academia.edu/5833024/The_Coming-of-Age_of_Young_Adult_Literature_Adolescence_Culture_and_Narrative, 1.03.2015

[12] S. K. Goyal, An integrated inventory model for a single supplier-single customer problem, International Journal of Production Research, vol.15, pp. 107-111, 1977.

[13] S. VanderStaay, Young-Adult Literature: A Writer Strikes The Genre, English Journal, 81.4, 1992, 48, 3 March 2015.

[14] З. Опачић, Проблематизовани идентитет у роману „Будале и смарачи“ Улфа Старка, Детињство, 2, 2011, Нови Сад, 18.

[15] Ј. С. Друговац, Бајка на животот, Култура, Скопје, стр.26-27, 2000.